

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A részvény

A részvénytársaság, a részvény, mint értékpapír, részvényfajták,
részvényutalvány, ideiglenes részvény és saját részvény

Szerző:

Dr. Ágoston Zoltán

Kaposvár, 2017. december 15.

Bevezetés

A cikkben a részvény, mint értékpapír átfogó bemutatására teszek kísérletet. Érintem a részvénytársaság főbb szabályait, az értékpapírra vonatkozó lényegesebb tudnivalókat, a részvényfajtákat, a részvényutalványt, mint speciális okiratot és a saját részvényt valamint ideiglenes részvényt, mint speciális részvényeket.

A részvénytársaság

A részvénnel összefüggésben megkerülhetetlen az a gazdasági társasági forma, amelyhez a részvény kapcsolódik. A magyar társasági jogban részvényt, mint tagsági jogokat megtestesítő értékpapírt egyedül részvénytársaság bocsáthat ki, és részvénytársaság kivételével tagsági jogokról nem lehet értékpapírt kibocsátani.¹ Ennek oka abban keresendő, hogy a tagsági jogokat megtestesítő értékpapír kibocsátása, forgalomba hozatala a forgalom biztonságát érinti, kockázatokkal jár. A jogalkotó egyedül a részvénytársaságok esetén számol az értékpapírok kiállításából eredő kockázatokkal, és ott ad megfelelő szabályozást e kockázatok kezelésére.²

A részvénytársaság a Ptk. 3:210. §-ban adott meghatározás szerint olyan gazdasági társaság, amely előre meghatározott számú és névértékű részvényből álló alaptőkével működik, és a részvényes kötelezettsége a részvénytársasággal szemben a részvény névértékének vagy kibocsátási értékének szolgáltatására terjed ki.

A részvénytársaság fogalmának központi eleme a részvény, amely a Ptk. 3:213. § (1) bekezdése szerint a kibocsátó részvénytársaságban gyakorolható tagsági jogokat megtestesítő, névre szóló, névértékkel rendelkező, forgalomképes **értékpapír**. A részvény megjelenhet fizikai formában (nyomdai úton előállított részvény), és értékpapírszámlán nyilvántartott elektronikus adatösszesség formájában (dematerializált részvény).

¹ Ptk. 3:11.§

² Kommentár Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014

Az értékpapír

A Ptk. 6:565. § (1) bekezdése szerint az értékpapír olyan egyoldalú jognyilatkozat, amely papíralapú okiratként vagy dematerializált formában a benne foglalt jogot úgy testesíti meg, hogy azt a jogot gyakorolni, arról rendelkezni csak az értékpapír által, annak birtokában lehet. A Ptk. a mai kor követelményeinek megfelelően viszi tovább az értékpapír klasszikus fogalmát, amely szerint az értékpapír olyan egyoldalú nyilatkozatot tartalmazó okirat, amely a benne foglalt jogosultságot oly módon testesíti meg, hogy azt az okirat nélkül sem érvényesíteni, sem bizonyítani, sem átruházni nem lehet.³

Az értékpapír tehát valamely kötelezett személyéhez kapcsolható jognyilatkozat, egy ki nem töltött és alá nem írt nyomtatvány, amelyet valamely értékpapír előállításához szoktak használni (pl. egy csekk űrlap vagy egy váltó nyomtatvány), nem minősül értékpapírnak.⁴ Ilyenkor ugyanis éppen a jognyilatkozat, tehát az akarat kijelentés hiányzik.

Az értékpapír nem egy elvont jogintézmény, a mindennapi életben a gazdaság jelentős instrumentuma. Közgazdasági értelemben az értékpapír vagyoni jogot megtestesítő, forgalomképes okirat, számlán megjelenő összeg vagy elektronikus jel.⁵ A gazdasági életben a szerepe lehet egyrészt a részvénytársaságban a tagi joggyakorlás alapjául szolgáló részvény, másrészt pl. váltó, közraktári jegy esetében fizetőeszközü is szolgálhat.

Az értékpapírok mögött meghúzódó alapjogviszonyra ráépül az értékpapír jogviszony, amely függetlenedik az alapjogviszonytól, absztrakt ügyletnek tekintendő.⁶ Az értékpapírba foglalt jog vagy követelés akkor is a papír tartalma szerint létezik és érvényesíthető, ha alapjogviszony nem is volt, vagy az valamilyen hibában (érvénytelenség, hatálytalanság) szenved.⁷ A Ptk. 6:566. § (1) és (2) bekezdése kimondja, hogy az értékpapír kiállítóját az értékpapír jóhiszemű jogosultjával szemben akkor is terhelik az értékpapírban rögzített kötelezettségek, ha az értékpapír kibocsátás nélkül vagy érvénytelen ügylettel került forgalomba, továbbá az értékpapír jóhiszemű jogosultjának

³ Gellén Klára: Értékpapírajog, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2009, 25.o.

⁴ BH1993. 609.

⁵ Dr. Havasi Bálint Attila: A közjegyző és az értékpapírok, dr. Havasi Bálint Attila magánkiadás, 2012, 10. o.

⁶ Gellén Klára: Értékpapírajog, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2009, 32. o.

⁷ Kommentár Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014

az értékpapírból eredő jogosultságát nem befolyásolja az, ha valamely korábbi átruházásnak vagy más tulajdonszerzésnek nem volt jogcíme, vagy ha a jogcím érvénytelen vagy hatálytalan volt.

Emellett az értékpapírnak meg kell felelnie bizonyos formai-tartalmi követelményeknek, amely értékpapíronként eltérő. A részvényre vonatkozó tartalmi elemeket a Ptk. 3:215. § (1), (2) és (3) bekezdések - külön a nyomdai úton előállított és dematerializált részvények vonatkozásában, a törvényi felsorolás ismertetésétől e helyen eltekintek.

A Részvény mint értékpapír

A részvény a Ptk. 3:213. § (1) bekezdése szerint a kibocsátó részvénytársaságban gyakorolható tagsági jogokat megtestesítő, névre szóló, névértékkel rendelkező, forgalomképes értékpapír. A részvény névértéke az alaptőke hányadában is meghatározható.⁸ Az értékpapírok közül a részvény az egyetlen, amely tagsági jogokról, társasági részesedésről kiállítható.⁹

A részvény lényegének csak egyik aspektusa, hogy tagsági jogokat megtestesítő fogalomképes értékpapír, közgazdasági értelemben viszont nem egyszerűen forgalomképes, hanem egyenesen az a gazdasági funkciója, hogy az általa megtestesített jogokat - esetünkben tagsági jogokat - mobilizálja, könnyen, biztonságosan átruházhatóvá, a piaci forgalom tárgyává tegye.¹⁰

Mivel a részvény tagsági jogokat megtestesítő értékpapír, a részvényes tagsági jogait a részvény által tanúsított mértékben gyakorolhatja. Az értékpapír fenti törvényi fogalma szerint az értékpapírral jogot gyakorolni csak az értékpapír által, annak birtokában lehet. A részvény esetében a joggyakorlás a fenti általános szabálytól eltérően alakul. A részvény lehet egyrészt nyomdai úton előállított értékpapír, másrészt dematerializált formában is létezhet. A részvény mint értékpapír a jogosult számára a jogosultság alaki legitimációját biztosítja. Az alaki legitimáció azt jelenti, hogy az értékpapírba foglalt jog jogosultjának - függetlenül az anyagi jogi jogosultságtól - azt kell tekinteni, akit maga az értékpapír formailag jogosultként igazol. Nyomdai úton előállított részvény esetén jogosultnak azt a papírbirtokost kell tekinteni, akit maga az értékpapír jogosultként megjelöl, vagy akit az értékpapírra vezetett átruházó nyilatkozatok (forgatmányok) megszакítatlan

⁸ Dr. Havasi Bálint Attila: A közjegyző és az értékpapírok, dr. Havasi Bálint Attila magánkiadás, 2012, 71. o.

⁹ Dr. Tomori Erika: Értékpapírajog és a tőkepiac szabályozása, Közép-európai Brókerképző alapítvány, Budapest, 2006, 60. o.

¹⁰ Kommentár Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014

láncolata jogosultnak mutat. Dematerializált formában előállított részvény esetén jogosultnak azt a személyt kell tekinteni, akinek az értékpapír-számláján a részvényt nyilvántartják.

Bár az alaki legitimációs hatás a nyomdai úton előállított részvények esetén magához az okirathoz, a dematerializált részvény esetén pedig az értékpapírszámlához kapcsolódik, a társasági jogi szabályozás mégsem ragaszkodik ahhoz, hogy a papírban foglalt jogok gyakorlása csak az értékpapír birtokában, az értékpapír által történhessen, hiszen ez a számla esetén nem is lenne a hagyományos módon megvalósítható. A részvényes e minőségét a részvényen kívül az értékpapírszámláján nyilvántartott dematerializált részvényekről kiállított tulajdonosi igazolással, illetve a nyomdai úton előállított és értékpapírletétbe helyezett részvényeiről kiállított letéti igazolással is igazolhatja a társasággal szemben. Az alakilag igazolt részvényes joggyakorlásának speciális feltétele a részvénykönyvbe való bejegyzés.¹¹ A Ptk. 3:245. § szerint a részvénykönyv a részvénytársaság által vezetett nyilvántartás a részvényesekről.

A részvényfajták

A részvényfajta alatt a részvények olyan csoportját értjük, amely a részvényeseket megillető jogok tekintetében eltér más részvényfajtáktól. A Ptk. felsorolja és szabályozza a főbb részvényfajtákat. A Ptk. 3. Könyve által a gazdasági társaságok jogának dispozitivitás alapelvével összhangban a Ptk. 3:240. § megteremti annak a lehetőségét, hogy a részvénytársaság a Ptk-ban meghatározottakon kívül más részvényfajta kibocsátását, ha az alapszabály meghatározza ezen részvények vonatkozásában az általuk megtestesített tagsági jogok tartalmát és mértékét. A részvényfajták mellett beszélhetünk még részvényosztályokról és részvénytársaságokról. A részvényosztály fogalma az elsőbbségi részvényfajta-hoz kapcsolódik. Az elsőbbségi részvény lényege, hogy az a tulajdonosának valamilyen részvényesi jog gyakorlása során elsőbbséget, a többi részvényfajta-hoz tartozó részvényekhez képes előnyt biztosít. Az elsőbbségi részvényfajtán belül e megkülönböztetés szerint további alcsoportok alakíthatóak ki, amelyeket a Ptk. részvényosztályoknak nevez. Az egy részvényfajtán vagy részvényosztályon belül is lehetnek különbségek az adott részvényfajta-ba vagy részvényosztályba tartozó részvények által biztosított speciális jogok mértékét illetően. Az e

¹¹ Kommentár Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014

szempontból is egynemű, tehát minden ismerv alapján azonos részvények részvénytársaság részvénytársaság képeznek.¹²

A Ptk. által nevesített részvényfajták:

- törzsrészvény,
- elsőbbségi részvény,
- dolgozói részvény,
- kamatozó részvény és
- visszaváltható részvény

A **törzsrészvény** a legáltalánosabb részvényfajta, olyan részvény, amely nem tartozik más részvényfajtába, a törzsrészvények össznévértékének mindenkor meg kell haladnia a részvénytársaság alaptőkéjének a felét. A törzsrészvény a részvényhez kapcsolódó alapjogokat testesíti meg, tehát névértékarányos szavazati jogot és osztalékjogot biztosít.¹³

Az **elsőbbségi részvény** sajátossága, hogy tulajdonosának valamely részvényesi jog tekintetében a többi részvényeshez képest előnyösebb helyzetet biztosít, kibocsátása a társaság döntésén múlik. A részvényesi jogok a részvénytársaságban többféleképpen lehetnek, ennek megfelelően az elsőbbség is különböző jogosultságokra vonatkozhat.¹⁴

Elsőbbségi részvény abban az esetben bocsátható ki, ha a részvénytársaság alapszabálya ezt lehetővé teszi. A Ptk. 3:230. § (2) bekezdése szerint a következő elsőbbségi részvényeket bocsáthatja ki a társaság:

- osztalékelsőbbséget biztosító részvény,
- likvidációs hányadhoz elsőbbséget biztosító részvény,
- szavazatelsőbbségi jogot biztosító részvény,

¹² Kommentár Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014

¹³ Sándor István: Jogi személyek, gazdasági jog, Patrocinium Kiadó, 2016, 152. o.

¹⁴ Kommentár Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014

- vezető tisztségviselő vagy felügyelőbizottsági tag kijelölésére vonatkozó elsőbbséget biztosító részvény,
- elővásárlási jogot biztosító részvény, és
- a fentiek szerinti elsőbbségi jogosultságok közül egyidejűleg többet is biztosító részvény.

Az **osztalékelsőbbséget biztosító részvény** tulajdonosa a részvényesek között felosztható eredményből a más részvényfajtába vagy részvényosztályba tartozó részvényeket megelőzően, illetve kedvezőbb mértékben jogosult osztalékra. A **likvidációs hányadhoz elsőbbséget biztosító részvény** a társaság jogutód nélküli megszűnése esetén a fennmaradó, felosztásra kerülő vagyonból történő részesedés elsőbbségét biztosítja. A **szavazatelsőbbségi jogot biztosító részvénnyel** a részvényes az alapszabályban meghatározottak szerint többszörös szavazati jogot gyakorolhat azzal, hogy nyilvánosan működő részvénytársaságnál az egy részvényhez kapcsolódó szavazati jog nem haladhatja meg a részvény névértékéhez igazodó szavazati jog tízszeresét. A **vezető tisztségviselő vagy felügyelőbizottsági tag kijelölésére vonatkozó elsőbbséget biztosító részvények** birtokosai az alapszabályban meghatározott módon és eljárás keretében jogosultak a részvénytársaság igazgatóságának illetve felügyelőbizottságának egy vagy több tagjának kijelölésére. Nyilvánosan működő részvénytársaság ilyen részvényt nem bocsáthat ki. Az **elővásárlási jogot biztosító részvény** a személyegyesítő jegyek megjelenítését teszi lehetővé a részvénytársaságoknál, csak a zártkörűen működő részvénytársaságoknál bocsátható ki. Az ilyen részvény alapján a részvényes a részvénytársaság által kibocsátott, pénzszolgáltatás ellenében átruházni kívánt részvényekre elővásárlási jog illeti meg.¹⁵

A **dolgozói részvény** a részvénytársaságnál teljes, illetve részmunkaidőben foglalkoztatott munkavállalók számára - ingyenesen vagy kedvezményes áron - bocsátható ki. Az alaptőke felemelésével egyidejűleg, legfeljebb az alaptőke 15 %-ig lehet forgalomba hozni. Korlátozottan forgalomképes értékpapír, mivel csak a részvénytársaság munkavállalóira és nyugdíjasaira ruházható át. A Ptk. 3:237. § (2)-(4) bekezdései speciális szabályokat állapítanak meg azon dolgozói részvényekre, amelyek olyan személy tulajdonában állnak, akinek a munkaviszonya a részvény megszerzését követően megszűnik, továbbá a dolgozói részvény öröklésére és bevonására.

¹⁵ Sándor István: Jogi személyek, gazdasági jog, Patrocinium Kiadó, 2016, 152-154.o.

A kamatozó részvény az alaptőke 10%-ig bocsátható ki, a társaság a részvényhez fűződő egyéb jogokon felül a részvény névértéke után a szabad eredménytartalékból az alapszabályban meghatározott módon számított kamatot fizet a részvényesnek. A kamatkifizetés abban az esetben nem teljesíthető, ha ennek folytán a részvénytársaság saját tőkéje nem érné el a részvénytársaság alaptőkéjét. A részvényest a kamaton felül megilleti az osztalékhoz való jog is.¹⁶

A visszaváltható részvény a társaság alaptőkéjének 20%-ig hozható forgalomba. Az ilyen részvény opciós jogot testesít meg. Az opciós jog háromféleképpen biztosítható: egyrészt mint a részvénytársaságot megillető vételi jog, másrészt mint a részvényest megillető eladási jog, emellett a társaság vételi jogának és a részvényes eladási jogának egyidejű kikötésével.

A részvényutalvány, ideiglenes részvény és saját részvény nem minősülnek részvényfajtáknak. A részvényutalvány és az ideiglenes részvény speciális okiratok, míg a saját részvény a részvénytársaság speciális tulajdonosi pozíciója.¹⁷

A részvényutalvány a társaság bejegyzése előtt a részvény átvételére jogot szerző személy által teljesített vagyoni hozzájárulásokról kiállított okirat. A társaság a tagsági jogokkal összefüggésben állítja ki, de nem minősül részvénynek, sőt értékpapírnak sem. Ezen speciális okirat kiállítása azért szükséges, mert a részvény előállításának és a részvényesek részére történő kiadásának, illetve értékpapírszámláján való jóváírásának előfeltétele az, hogy a részvénytársaság bejegyzésre kerüljön a cégjegyzékbe és a teljes alaptőke, illetve a részvények teljes kibocsátási értéke befizetésre, teljesítésre kerüljön. Ugyanez a szabály érvényesül új részvények forgalomba hozatala esetén is, a felemelt alaptőkét részvényben megjeleníteni csak akkor lehet, ha a tőkeemelés teljes összege befizetésre került és a tőkeemelést bejegyezték a cégjegyzékbe.¹⁸

Az ideiglenes részvény szemben a részvényutalvánnyal már értékpapírnak minősül, abban az esetben bocsátható ki, ha a részvénytársaságot vagy az alaptőke új részvények forgalomba hozatalával történt felemelését bejegyezték a cégnyilvántartásba, de a vagyoni hozzájárulások még nem kerültek szolgáltatásra teljes egészében. A már teljesített vagyoni hozzájárulásokról lehet kibocsátani. Kibocsátásával csak egy átmeneti állapotot kerül lefedésre, ezt az átmeneti időszakot a

¹⁶ Kommentár Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014

¹⁷ Sándor István: Jogi személyek, gazdasági jog, Patrocinium Kiadó, 2016, 157.o.

¹⁸ Kommentár Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014

végleges részvény előállítása követi. Az ideiglenes részvény megjelenési formáját tekintve lehet nyomdai úton előállított vagy dematerializált értékpapír is, függetlenül attól, hogy az alapszabály szerint a részvényt a későbbiekben milyen formában kell előállítani.¹⁹

A saját részvény a társaság tulajdonosi pozíciójának megtestesítője. A saját részvény a részvénytársaság tulajdonában álló olyan részvény, amelyet ő maga bocsátott ki, tehát a részvénytársaság saját maga tulajdonosává válik.²⁰ A saját részvények legfeljebb az alaptőke huszonöt százalékát tehetik ki, a korlátozás indoka, hogy a saját részvények korlátozás nélküli megszerzése esetén a társaság belső struktúrája oly mértékben torzulhat, hogy ez a társaság működőképességét veszélyeztetheti. A saját részvények mértékének megállapításánál a részvénytársaság tulajdonaként kell figyelembe venni a társaság többségi befolyása alatt álló jogi tulajdonában álló részvényeket, továbbá amelyeket tulajdonosuk a részvénytársaság javára szerzett meg vagy tart magánál, és azokat a saját részvényeket, amelyeket a részvénytársaság követelés biztosítékaul fogad el. A társaságnak nem lehet célja, hogy saját részvényekkel huzamosabb időn át rendelkezzen, alapvetően ideiglenes jellegű, a tagok és a társaság érdekeit védeni hivatott jogintézmény. A saját részvény megszerzésének többféle célja lehet, így a saját tőke csökkentése, a saját részvények későbbi eladásával a tőkehelyzet javítása, az osztalékpolitika stabilitása, a részvények árfolyamának védelme, stb.²¹ Saját részvényt a társaság a közgyűléstől legfeljebb 18 hónapra kapott felhatalmazás alapján vásárolhat meg. A saját részvények megszerzése sokszor pillanatnyi piaci viszonyok eredményeként válhat szükségessé, ezért nincs szükség a közgyűlés felhatalmazására, ha a részvények megszerzésére a részvénytársaságot közvetlenül fenyegető súlyos károsodás elkerülése érdekében, vagy ha a részvénytársaság a részvényeket a részvénytársaságot megillető követelés kiegyenlítését célzó bírósági eljárás keretében vagy átalakulás során szerzi meg. A társaság köteles a jogsértéssel megszerzett saját részvényeit, vagy ha ezek mennyisége nem állapítható meg, akkor valamennyi saját részvényét a megszerzéstől számított egy éven belül az alaptőke leszállításával bevonni.²²

¹⁹ Kommentár Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014

²⁰ Harsányi Gyöngyi: A saját részvény szabályozásának változásai, in: „Megújulás a jogi személyek szabályozásában” - tanulmányok az új Ptk. koréból, szerk: Miskolczi Bodnár Péter - Grad-Gyenge Anikó, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2014, 136.o.

²¹ Fuglinszky Ádám: A saját részvények megszerzésének szabályozása a tőkevédelmi irányelvben és a német jogban <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/fuglinszky-adam-a-sajat-reszvenyek-megszerzesenek-szabalyozasa-a-tokevedelmi-iranyelvben-es-a-nemet-jogban-pjk-20022-30-35-o/576>, <http://ptk2013.hu>, utolsó olvasás: 2017. December 11.

²² Kommentár Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014